

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.410.003.04.2023

Pan
Przemysław Priebe
Dyrektor Okręgowego Ośrodka
Wychowawczego w Witkowie
ul. Park Kościuszki 9
62-230 Witkowo

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/051 Zapewnienie bezpieczeństwa i działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych,
schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Witkowie (dalej; „Ośrodek”), wcześniej Zakład Poprawczy w Witkowie (dalej; „Zakład”) ¹ , 62 – 230 Witkowo, ul. Park Kościuszki 9.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Przemysław Priebe, Dyrektor Ośrodka od 1 września 2022 r. Poprzednio, tj. w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r. Dyrektor Zakładu, a wcześniej od 1 stycznia 2019 r. p.o. Dyrektora Zakładu. (akta kontroli str. 3 - 7)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych. 2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 – 2023 – do zakończenia czynności kontrolnych 24 maja 2023 r. (lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023) ² .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	Paweł Szczepaniak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LPO/28/2023 z dnia 23 stycznia 2023 r. oraz nr LPO/70/2023 z dnia 9 maja 2023 r. (akta kontroli str. 1 - 2)

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności.

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zapewnienie bezpieczeństwa w Zakładzie oraz w Ośrodku. Zorganizowany system ochrony zewnętrznej i wewnętrznej Zakładu jak i system ochrony Ośrodka odpowiadały wymogom dla typu tych placówek. Organizacja ochrony, a także zastosowane środki techniczno–ochronne, odpowiadały wymogom planów ochronnych Zakładu i planu ochrony Ośrodka. Liczba wychowanków umieszczonych w placówce nie przekraczała dopuszczalnych limitów. Izby adaptacyjne Ośrodka były wyposażone w sposób zapewniający wychowankom wymagane warunki pobytu, a sposób umieszczania nieletnich w izbach przejściowych/izbach adaptacyjnych (od 1 września 2022 r.) oraz dokumentowania tego faktu były zgodne z obowiązującymi przepisami.

Stosowany w Ośrodku monitoring wizyjny był prowadzony zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym odpowiednio zabezpieczony przed utratą, zniszczeniem lub dostępem osób nieuprawnionych. Użycie środków przymusu bezpośredniego wobec wychowanków było rzetelnie udokumentowane. W okresie objętym kontrolą

¹ Przekształcenie jednostki z dniem 1 września 2022 r. na podstawie § 1 pkt 10 rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie przekształcenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w okręgowe ośrodki wychowawcze (Dz. Urz. Ministra Sprawiedliwości z 2022 r., poz. 167).

² Dalej: okres objęty kontrolą.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

w Zakładzie doszło do pięciu wydarzeń nadzwyczajnych, o których niezwłocznie zawiadamiano Ministerstwo Sprawiedliwości.

Wydatki związane z bezpieczeństwem i ochroną Placówek zostały poniesione zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami należytego zarządzania finansami publicznymi, a środki przeznaczone na ich sfinansowanie ujęte były w planach finansowych w prawidłowych podziałkach klasyfikacji budżetowej. Obiekty budowlane Zakładu i Ośrodka były poddawane obowiązkowym kontrolom w wymaganych terminach.

W obu placówkach właściwie zorganizowano działalność resocjalizacyjną, a wychowankom zapewniono adekwatną do potrzeb pomoc psychologiczno-pedagogiczną oraz zapewniono kształcenie podstawowe i zawodowe, a także udział w zajęciach o charakterze kulturalnym, oświatowym, sportowym i rekreacyjnym.

Placówka prowadziła działalność resocjalizacyjną w oparciu o roczne plany pracy.

Podstawą resocjalizacji wychowanków były opracowane przez pedagoga i psychologa indywidualne plany resocjalizacji oraz plany oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wychowanków realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami⁵. Nagrody oraz środki dyscyplinarne przyznawano i stosowano zgodnie z obowiązującymi przepisami, jednak w dokumentacji dotyczącej zastosowania środków dyscyplinarnych, do początków 2022 r. nie zamieszczano pouczeń wychowanków o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad Zakładem.

Gromadzono dane o potrzebach wychowanków i przekazywano im wymagane informacje w celu przygotowania ich do zwolnienia oraz współpracowano z powiatowymi centrami pomocy rodzinie w celu udzielenia wychowankom pomocy w usamodzielnieniu.

W okresie objętym kontrolą NIK stwierdziła jednak przypadek nieodnotowania w książce przebiegu zmiany i rozmieszczenia nieletnich w Ośrodku faktu przeprowadzenia jego kontroli pobieżnej, jak również niezrealizowanie obowiązku powiadomienia prezesa sądu okręgowego o ucieczce wychowanka.

Postanowienia § 77 pkt 2) rozporządzenia w sprawie ZP stanowiły, że dyrektor zakładu winien niezwłocznie zawiadomić prezesa sądu okręgowego w razie zaistnienia wydarzeń określonych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek¹. Jednym ze zdarzeń wymienionych w tym rozporządzeniu była ucieczka wychowanka, o której mowa w pkt 2. Dyrektor Zakładu nie dokonał jednak odnośnego zgłoszenia.

Instrukcja ochronna Zakładu z 2018 r. nie zawierała opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, o którym mowa w § 105⁷ ust. 4 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich⁶.

Dyrektor Zakładu, nie wyznaczył pracownika, o którym mowa w § 105⁷ rozporządzenia w sprawie ZP, odpowiedzialnego za bezpośrednią realizację planu ochronnego Zakładu z 2018 r.

Nieprawidłowości stwierdzone w treści dokumentacji dotyczącej zapewnienia bezpieczeństwa placówki, w której nie zawarto wszystkich wymaganych informacji, nie miały istotnego wpływu na funkcjonowanie Zakładu.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły również niezapewnienia opracowywania Indywidualnych Planów Resocjalizacji oraz Planów Oddziaływań Wychowawczych,

⁵ Dalej odpowiednio IPR i IPOWRIT.

⁶ Dz.U. z 2017 r., poz. 487 (rozporządzenie utraciło moc z dniem 1 września 2022 r.), dalej: rozporządzenie w sprawie ZP.

Resocjalizacyjnych i Terapeutycznych w terminie przekraczającym sześć tygodni od daty przyjęcia wychowanka do placówki.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Opis stanu faktycznego

1.1. Liczba wychowanków faktycznie przebywających w Zakładzie w latach 2019-2022 (do 31 sierpnia 2022 r.) wynosiła od 13 – według stanu na koniec czerwca 2019 r. do trzech według stanu na 31 grudnia 2020 r. i w całym okresie objętym kontrolą nie przekraczała limitu miejsc (54) określonego dla Zakładu w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzaju, limitów miejsc⁸. Stan ewidencyjny wychowanków Zakładu wynosił od siedmiu (na koniec 2020 r.) do 13 (wg stanu na koniec czerwca 2019 r.).

W okresie objętym kontrolą zapelnienie miejsc przez wychowanków wynosiło od 5,6% (według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.) do 24,1% (według stanu na dzień 30 czerwca 2019 r.) w odniesieniu do ww. limitu oraz od 9,4% (wg stanu na koniec 2020 r.) do 40,6% (wg stanu na koniec czerwca 2019 r.) w odniesieniu do Arkusza organizacyjnego Zakładu ustalającego liczbę 32 wychowanków.

Na podstawie zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie przekształcenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w okręgowe ośrodki wychowawcze⁹ Zakład Poprawczy w Witkowie został przekształcony w Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Witkowie z limitem miejsc 54. Liczba wychowanków Ośrodka wahała się od 2 według stanu na koniec 2022 r. do 7 według stanu na dzień rozpoczęcia kontroli¹⁰.

Zapelnienie miejsc przez wychowanków w Ośrodku wynosiło od 3,7% według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. do 13% według stanu na dzień rozpoczęcia kontroli w odniesieniu zarówno do limitu miejsc wynikających z ww. zarządzenia jak i w odniesieniu do liczby miejsc wynikającej z Wytocznych do organizacji roku szkolnego 2022/2023 w okręgowych ośrodkach wychowawczych¹¹.

(akta kontroli str. 15-27)

1.2. W okresie objętym kontrolą (do 31 sierpnia 2022 r.) skreślono z ewidencji Zakładu łącznie 25 wychowanków, z tego 7 w 2019 r., 4 w 2020 r., 2 w 2021 r. i 12 w 2022 r. (do końca sierpnia). Z powodu przeniesienia do innego zakładu skreślono łącznie 10 wychowanków, w tym 9 w 2022 r. w związku z przekształceniem Zakładu w Ośrodek. Z powodu trzymiesięcznej nieobecności w Zakładzie spowodowanej ucieczką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub przepustki skreślono łącznie 7 nieletnich¹², a z powodu warunkowego zwolnienia i z powodu ustania wykonywania środka poprawczego zwolniono z Zakładu po 5 wychowanków. Od powstania Ośrodka nie skreślono z ewidencji żadnego wychowanka.

Spośród 25 wychowanków, którzy w okresie objętym kontrolą zostali skreśleni z ewidencji, najdłuższy czas pobytu wychowanka wynosił 1 627 dni, a najkrótszy 97

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Dz. Urz. MS. Nr 6, poz. 20 ze zm.

⁹ Dz. Urz. MS. poz. 167.

¹⁰ Tj. na dzień 25 stycznia 2023 r.

¹¹ Pismo Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 16 marca 2023 r.

¹² W rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. poz. 1700), dalej: ustawa o resocjalizacji nieletnich.

dni. W siedmiu przypadkach pobyt nieletnich trwał (od wpisu do ewidencji do dnia skreślenia) nie dłużej niż rok, w trzynastu przypadkach od roku do trzech lat, a w pięciu przypadkach powyżej trzech lat.

(akta kontroli str. 21-23)

1.3. Oględziny trzech izb adaptacyjnych Ośrodka wykazały, że były to: wyodrębnione, wentylowane, ogrzewane i oświetlone pomieszczenia. Każde z nich posiadało przytwierdzone na stałe do podłoża: stół, krzesło, łóżko, stoliczek podręczny oraz zabezpieczone przed zniszczeniem telewizory. Pomieszczenia pozostawały pod stałym nadzorem i posiadały urządzenia pozwalające monitorować przebywającego w nim nieletniego oraz posiadały instalację przyzywową umożliwiającą kontakt strażnika z wychowankiem i wychowanka ze strażnikiem.

(akta kontroli str. 27-51)

1.4. Zakład był wyposażony w środki przymusu bezpośredniego, które mogły być zastosowane w tej placówce tj. dwa kaftany bezpieczeństwa, dwa pasy zabezpieczające i dwie izby izolacyjne. Ośrodek był wyposażony w dwa kaftany bezpieczeństwa, dwa pasy zabezpieczające, jeden kask zabezpieczający oraz jedną parę kajdanek.

W Zakładzie czterokrotnie, tj. jeden raz w 2019 r. i jeden w 2020 r. oraz dwa razy w 2022 r. (przed 1 września 2022 r.) zastosowano wobec wychowanków środki przymusu bezpośredniego jakim było użycie siły fizycznej. W okresie objętym kontrolą w Ośrodku nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

(akta kontroli str. 52-54)

Kontroli poddano dokumentację dotyczącą wszystkich czterech przypadków zastosowania środków przymusu bezpośredniego, z której wynikało, że środki te zastosowano prawidłowo. Jako podstawę zastosowania tych środków wskazano art. 11 pkt 13 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹³, tj. pokonanie czynnego oporu wychowanków. Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego zostało udokumentowane w formie notatki zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy o środkach przymusu, zawierającej informacje, o których mowa w art. 54 ust. 3 tej ustawy.

(akta kontroli str. 55-56)

1.5. W okresie objętym kontrolą, w izbie przejściowej Zakładu umieszczono łącznie 15 wychowanków. Liczba ta była równa liczbie pobyków w izbie. Najwięcej (po 5) pobyków odnotowano w 2019 r. i 2021 r., a najmniej dwa pobyki w 2020 r. i trzy pobyki w 2022 r. (do 31 sierpnia).

W Ośrodku, w okresie od 1 września do końca 2022 r., w izbie adaptacyjnej umieszczano 2 wychowanków, a od początku 2023 r. do końca stycznia było to 9 wychowanków.

(akta kontroli str. 57-58)

Do kontroli wytypowano trzy miesiące, w których wychowankowie umieszczani byli w całym okresie objętym kontrolą najczęściej, tj. w styczniu 2023 r. siedmiu wychowanków, w miesiącu luty 2019 r. i 2020 r. – po trzech wychowanków i w marcu 2021 r. i 2022 r. – po dwóch wychowanków. Spośród tych miesięcy analizie poddano 10 przypadków.

Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie przejściowej Zakładu oraz Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej Ośrodka zawierała wszystkie elementy, o których mowa w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 4 załącznika do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków

¹³ Dz. U. z 2023 r., poz. 202 ze zm.

wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich¹⁴, tj.: imię i nazwisko wychowanka (nieletniego), datę i godzinę umieszczenia, przyczynę umieszczenia, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę nad wychowankiem (nieletnim) w czasie jego pobytu w izbie oraz datę i godzinę zwolnienia z izby.

Umieszczenie w izbie przejściowej Zakładu odbyło się zgodnie z przepisami § 44 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP po przyjęciu do Zakładu, a umieszczenie w izbie adaptacyjnej po przyjęciu do Ośrodka, zgodnie z art. 125 ust. 1 w związku z art. 130 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Nieletni umieszczani w izbie adaptacyjnej byli niezwłocznie poddawani badaniu lekarskiemu.

Stwierdzono, że czas pobytu w izbie przejściowej Zakładu, a następnie izbie adaptacyjnej Ośrodka był zgodny z wymogami; odpowiednio § 44 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP i art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, tj.: nie dłuższy niż 14 dni.

(akta kontroli str. 59-72)

1.6. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie doszło łącznie do pięciu wydarzeń nadzwyczajnych, z tego:

- a) trzykrotnie do pobicia wychowanka – raz w 2019 r. i dwa razy w 2022 r.,
- b) raz, w 2019 r., do autoagresji wychowanka powodującej konieczność hospitalizacji i udzielenia specjalistycznej pomocy medycznej w trzech podmiotach leczniczych,
- c) raz, w 2022 r., do ucieczki wychowanka spoza Zakładu podczas pobytu w Szpitalu.

O powyższych wydarzeniach nadzwyczajnych w Zakładzie niezwłocznie informowano telefonicznie Departament Spraw Rodziny i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, a w stosunku do zdarzeń objętych obowiązkiem informowania w formie raportu doraźnego, informacje o nich, przed ich przesłaniem, były także zgłaszane telefonicznie do SKO MS¹⁵, Naczelnika Wydziału Nadzoru nad Zakładami dla Nieletnich DSRiN MS oraz Głównej Wizytator Wydziału Nadzoru nad Zakładami dla Nieletnich DSRiN. Dyrektor Zakładu zawiadamiał pisemnie Ministerstwo Sprawiedliwości¹⁶, a w przypadku wskazanym w lit. c) opracowano i przesłano do Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Sprawiedliwości Raport doraźny zgłoszenia sytuacji kryzysowej¹⁷.

(akta kontroli str. 1238)

Dyrektor Departamentu Spraw Rodziny i Nieletnich w Ministerstwie Sprawiedliwości nie zgłaszała uwag co do podjętych przez Dyrektora Zakładu działań w ww. sprawach.

Dokumentacja wydarzeń nadzwyczajnych, tj. księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych zawierała wszystkie elementy wskazane w § 9 Załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP. W okresie objętym kontrolą¹⁸ nie doszło do wydarzeń nadzwyczajnych w Ośrodku.

(akta kontroli str. 73-147)

Z informacji otrzymanych od Komendy Powiatowej Policji w Gnieźnie, Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Gnieźnie i Szpitala Pomnika Chrztu Polski w Gnieźnie dysponującego Zespołami Ratownictwa Medycznego wynika, że w okresie objętym kontrolą w placówce nie wystąpiły inne wydarzenia nadzwyczajne.

¹⁴ Dz. U. z 2022 r., poz. 1897, dalej: rozporządzenie w sprawie funkcjonowania ZP.

¹⁵ Stanowisko Kierownika Ochroną Ministerstwa Sprawiedliwości.

¹⁶ Na dzień następujący po zdarzeniu.

¹⁷ Dz. Urz. MS.2015.178.

¹⁸ Do dnia 31 stycznia 2023 r.

W przypadku agresji wychowanka wobec innego¹⁹, w celu przeciwdziałania występowaniu takich przypadków w przyszłości ponownie pouczono wszystkich wychowanków o zasadach życia społecznego, prawach i obowiązkach wychowanków oraz konsekwencjach zachowań agresywnych (agresor został ukarany środkiem dyscyplinarnym). Dyrektor Zakładu wydał także zarządzenie²⁰ zobowiązujące wszystkich pracowników pedagogicznych oraz pracowników ochrony do objęcia szczególną opieką i ochroną grupy wychowawczej, w której doszło do zdarzenia.

W przypadku agresji wychowanka wobec innego²¹ w celu przeciwdziałania występowaniu takich przypadków w przyszłości, po posiedzeniu zespołu diagnostyczno-korekcyjnego i kadry kierowniczej Zakładu, przeniesiono ofiarę agresji do innej grupy wychowawczej (odizolowano od agresora), zakwalifikowano agresora do grupy uczestniczącej w Treningu Zastępowania Agresji.

W przypadku agresji wychowanka wobec innego²² w celu przeciwdziałania występowaniu takich przypadków w przyszłości, Dyrektor Zakładu wydał zarządzenie²³ zobowiązujące pracowników do monitorowania nastrojów i atmosfery wychowawczej wśród nieletnich.

W przypadku ucieczki wychowanka ze Szpitala²⁴ Zakład został powiadomiony o ucieczce przez Policję, którą w związku ze zdarzeniem poinformował Szpital. Dyrektor Zakładu nie zawiadomił o tym zdarzeniu Prezesa Sądu Okręgowego sprawującego nadzór nad Zakładem, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Z informacji uzyskanej ze Szpitala w Gnieźnie wynikało, że podejmowano dwukrotnie interwencję w związku z chorobą wychowanka niebędącą zdarzeniem nadzwyczajnym. W zdarzeniu określonym w pkt b) Szpital w Gnieźnie nie brał udziału. Z informacji uzyskanej z KP Policji w Gnieźnie wynikało, że podejmowano dwie interwencje na zgłoszenie Dyrektora Zakładu w związku z niepowrotem z przepustki (zdarzenie nienadzwyczajne). Po dwóch dniach od zgłoszenia jeden wychowanek samodzielnie powrócił do Zakładu, a drugiego ujęto i doprowadzono.

KP PSP nie podejmowała żadnych działań na terenie Zakładu ani Ośrodka.

(akta kontroli str. 113-122, 139-146, 1148)

Zakład był zakładem resocjalizacyjno – rewalidacyjnym dla chłopców. W Zakładzie obowiązywał, stosownie do wymogów § 105³ ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP ograniczony system ochrony, której zasady określono w Planach Ochronnych Zakładu obowiązujących od 10 października 2018 r. oraz od dnia 25 kwietnia 2022 r.

(akta kontroli str. 148-193, 234-274)

1.7. W zakresach obowiązków wskazano, że ochronę Zakładu realizowali pracownicy ochrony (strażnicy) i inni pracownicy Zakładu (wychowawcy, nauczyciele, pracownicy obsługi). Jak zapisano w Planie Ochrony Ośrodka wprowadzonym w dniu 1 września 2022 r. „ze względu na zakres stosowanych zabezpieczeń techniczno-ochronnych, środków sygnalizacji i łączności oraz rodzaje i liczbę stanowisk w Ośrodku obowiązuje ograniczony system ochrony”.²⁵

Liczba pracowników ochrony (strażników) w okresie objętym kontrolą wahała się od 10 do 12 osób zatrudnionych na pełen etat w Zakładzie i Ośrodku. Liczba pozostałych pracowników Zakładu realizujących ochronę wynosiła od 33 do 26 osób (przeciętnie

¹⁹ Przypadek z roku 2019.

²⁰ Nr 60 z dnia 5 maja 2019 r.

²¹ Zdarzenie ze stycznia 2022 r.

²² Zdarzenie z marca 2022 r.

²³ Nr 45/2022 dnia 24 marca 2022 r.

²⁴ 27 stycznia 2022 r., doprowadzony do Zakładu 4 marca 2022 r.

²⁵ Plan Ochrony Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Witkowie obowiązujący od 1 września 2022 r.

28). Pracowników Ośrodka realizujących ochronę było na dzień 1 września 2022 r. 26 osób, a na dzień 31 grudnia 2022 r. 25 osób, a pracowników ochrony 11 osób.

(akta kontroli str. 147, 148-193, 234-274, 313-395, 1148)

1.8. W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa Plany Ochronne Zakładu. Oba zawierały dokumenty i załączniki określone w § 105⁷ ust. 3 pkt 1-9 rozporządzenia w sprawie ZP. Brak było natomiast jednego z załączników do instrukcji ochronnej, tj. opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, co dalej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Załącznikami do instrukcji alarmowych tych planów były aktualizowane nie rzadziej niż raz na kwartał wykazy adresowe pracowników Zakładu.

Załącznikami do Planów Ochronnych Zakładu były Plany Zabezpieczenia Zakładu w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu²⁶. Plan był aktualizowany stosownie do wymogów z § 105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP²⁷.

W Instrukcjach określono, że dyrektor Zakładu może powierzyć kierowanie ochroną Zakładu wyznaczonemu pracownikowi ochrony. Dyrektor Zakładu i Dyrektor Ośrodka powierzyli te obowiązki jednemu ze strażników.

(akta kontroli str. 148-193, 194-233, 234-274, 275-311, 313-360, 399-401)

Za bezpośrednią realizację Planu Ochronnego Zakładu, o której mowa w § 105⁷ ust. 7 rozporządzenia w sprawie ZP odpowiadał od 1 maja 2022 r. wyznaczony przez dyrektora kierownik internatu. Wcześniej takiej osoby nie wyznaczono, co opisano także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 402-407)

Plan Ochrony Ośrodka składał się z dokumentów, o których mowa w § 60 ust. 1 pkt 1-9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Instrukcja ochronna Ośrodka zawierała dokumenty określone w § 60 ust. 2 pkt 1-5 tego rozporządzenia. Załącznikiem do Instrukcji alarmowej były aktualizowane, nie rzadziej niż raz na kwartał, wykazy adresowe pracowników Ośrodka.

(akta kontroli str. 313-360)

W Ośrodku, stosownie do wymogów § 6 i 14 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją²⁸ został opracowany 23 listopada 2022 r. wraz z komendantem Powiatowym Policji w Gnieźnie projekt Planu Zabezpieczenia Ośrodka w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa Ośrodka. W projekcie zawarto zapisy dotyczące sposobu zapewnienia bezpośredniej łączności między Ośrodkiem a KPP w Gnieźnie na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa Ośrodka.

Projekt został zaopiniowany przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu. Projekt został 18 stycznia 2023 r. wysłany do Dyrektora Biura Bezpieczeństwa Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie, które wniosło do niego uwagi odnośnie wprowadzenia do Planu informacji dotyczącej numeru kontaktowego do dyrektora i zastępcy dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego. Uwagę uwzględniono.

Dyrektor Ośrodka, stosownie do przepisu § 13 ww. rozporządzenia, wraz z komendantem Powiatowym Policji w Gnieźnie określił sposób zapewnienia bezpośredniej łączności, o którym mowa w § 5 ust. 1 rozporządzenia w Planie zabezpieczenia z 23 listopada 2022 r. Do czasu jego podpisania, stosownie do § 15 ww. rozporządzenia obowiązywał dotychczasowy sposób zapewnienia bezpośredniej łączności między Zakładem a właściwą komendą Policji.

²⁶ Z czerwca 2010 r. i z kwietnia 2021 r.

²⁷ W dniach; 14 listopada 2012 r., 9 września 2016 r. oraz 2 września 2019 r.

²⁸ Dz. U. poz. 2376, wszedł w życie 22 listopada 2022 r.

Ośrodek posiadał Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Witkowie z 30 kwietnia 2021 r. określający sposób zapewnienia bezpośredniej łączności między Zakładem a Komendą Powiatową Policji w Gnieźnie.

(akta kontroli str. 361-398)

1.9. Ochrona Zakładu realizowana była przez ochronę zewnętrzną i wewnętrzną. W celu realizacji zadań związanych z ochroną, pracownikom wyznaczano posterunki, czyli miejsca, odcinki lub rejony. Przy wykonywaniu ochrony pracownicy wykorzystywali wewnętrzny system łączności. Wyznaczono sześć stanowisk ochrony (posterunków) z tego:

- 1) Dyżurka - stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Zakładu, z podglądem monitoringu, izb; przejściowych, izolacyjnej i chorych. Stanowisko to pełniło rolę posterunku zewnętrznego.
- 2) Posterunki: w szkole, w warsztatach szkolnych, w internacie (na I i II piętrze).
- 3) Posterunek tworzony w razie potrzeby związanej z przebywaniem wychowanków w izbach; chorych, w izbie izolacyjnej, w izbach przejściowych.

(akta kontroli str. 148-193, 234-274)

Na system Ochrony Ośrodka, składały się elementy określone w § 52 pkt 1 - 3 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, tj. wyznaczone sześć stanowisk ochrony, w tym stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Ośrodka. W systemie ochrony Ośrodka zastosowano zabezpieczenia techniczno-ochronne oraz środki sygnalizacji i łączności wymienione w § 51 pkt 1 i 2 ww. rozporządzenia, co potwierdziły przeprowadzone oględziny.

(akta kontroli str. 313-360)

Postanowienia Instrukcji ochronnych Zakładu i Instrukcji ochronnej Ośrodka stanowiły, że w ochronie tych placówek stosowano zabezpieczenia techniczno-ochronne takie jak:

- a) Zabezpieczenia zewnętrznego ogrodzenia składające się z płotu z odkosami. Wychowankowie podczas codziennego funkcjonowania nie mają dostępu do tego zabezpieczenia.
- b) Bramy, drzwi i kraty o szczególnie silnej konstrukcji zamontowane przy wejściach na teren placówki.
- c) Drzwi i kraty o silnej konstrukcji zamontowane przy wejściach i przejściach do poszczególnych budynków.
- d) Kraty okienne o mocnej konstrukcji montowane po zewnętrznej stronie okien szkoły, internatu i warsztatów szkolnych oraz wewnętrzne siatki przed otworami okiennymi zamontowane na terenie internatowych grup wychowawczych.
- e) Zamki i blokady do bram, drzwi i krat.
- f) Agregat prądowórczy uruchamiany podczas zaniku napięcia w sieci zewnętrznej.
- g) Zabezpieczenia rynien i odgromników.
- h) Monitoring zewnętrzny i wewnętrzny.

(akta kontroli str. 150-153, 236-239, 345-346)

Pracownicy ochrony przy wykonywaniu zadań korzystali z wewnętrznego systemu łączności przewodowej i bezprzewodowej. Sypialnie nieletnich były zamknięte w porze nocnej tj. od godz. 22 do 6.00²⁹.

(akta kontroli str. 151, 158, 238, 244-245, 320, 327-328)

²⁹ W przypadku, kiedy wychowanek przy pomocy systemu przywoławczego zgłasza potrzebę skorzystania z toalety, pracownik ochrony otwiera stosowną sypialnię i odprowadza nieletniego do toalety, uprzednio zamykając drzwi sypialni.

1.10. Postanowienia Instrukcji Ochronnych Zakładu oraz Instrukcji ochronnej Ośrodka stanowiły, iż w tych placówkach stosowany był monitoring pomieszczeń, w których stale lub czasowo przebywają nieletni. Zapis z monitoringu winien być przechowywany na informatycznym nośniku danych:

- a) w przypadku monitoringu izb mieszkalnych, adaptacyjnych i izb chorych – przez okres 90 dni od dokonania zapisu,
- b) w przypadku pozostałych pomieszczeń – przez okres 60 dni od dokonania zapisu.

(akta kontroli str. 151, 237, 319-320)

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka, „system monitoringu nie obejmował sanitariatów oraz pomieszczeń gdzie była udzielana pomoc psychologiczno-pedagogiczna nieletnim, gdyż w celu zapewnienia bezpieczeństwa nieletnim przebywającym w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych wypracowano w placówce zasadę pojedynczego korzystania z tych pomieszczeń przez nieletnich, a w sytuacji konieczności skorzystania z WC lub łazienki przez większą liczbę podopiecznych nadzór nad wychowankami sprawował strażnik lub pracownik pedagogiczny w ramach swojego dyżuru. Takie rozwiązanie gwarantowało, że nie została naruszona godność osobista i inne dobra wychowanków.

Zgodnie z art. 121 ust. 1 i 3 ustawy o resocjalizacji nieletnich okręgowe ośrodki wychowawcze mogą być monitorowane, a o stosowaniu monitoringu w określonych miejscach i pomieszczeniach decyduje dyrektor ośrodka.

Działanie systemu monitoringu w Ośrodku dyrektor określił w Procedurze nr 32. Z systemu monitoringu zostały wyłączone sanitariaty (łazienki i WC). Nie zastosowano również monitoringu w gabinetach, gdzie specjaliści (psycholog, pedagog) udzielają pomocy psychologiczno-pedagogicznej nieletnim.

(akta kontroli str. 1147-1148, 1179-1182)

W wyniku przeprowadzonych oględzin obrazu z monitoringu dwóch izb adaptacyjnych i izby chorych Ośrodka z 90 dnia przed dniem oględzin, tj. z 29 listopada 2022 r. w przedziałach czasowych od północy do godz. 4.00 oraz od godz. 18 do godz. 22.00 oraz obrazu z monitoringu korytarza II piętra z 60 dnia przed dniem oględzin, tj. z 29 grudnia 2022 r. w przedziale czasowym od północy do godz. 4.00 oraz od godz. 18.00 do 22.00 stwierdzono, że Dyrektor Ośrodka dysponował nagraniami z tych dni. Obraz z kamer monitorujących, był wyraźny i obejmował całe pomieszczenia oraz obszar wejścia do izb adaptacyjnych i izby chorych oraz z korytarza grupy wychowawczej II piętra Internatu do sypialni wychowanków. Nie stwierdzono przypadków stosowania przemocy, ani środków przymusu bezpośredniego.

W toku oględzin stwierdzono, że zapis monitoringu wybranych do analizy pomieszczeń, był dostępny tylko w przedziale czasowym określonym w Planie ochrony Ośrodka. Obraz z kamer był nadpisywany na istniejące zapisy po upływie odpowiednio 90 i 120 dni od dnia zapisu. Na serwerze nie przechowywano obrazów po upływie tych terminów.

W wyniku przeprowadzonych oględzin ustalono, że na system monitoringu Ośrodka składały się kamery zainstalowane na terenie placówki (wewnątrz i na zewnątrz budynków). Obraz z nich obserwował na bieżąco, w czasie rzeczywistym, co najmniej jeden pracownik ochrony w porze dziennej.

Obraz z kamer monitorujących był wyraźny, dawał możliwość powiększenia i obejmował całe pomieszczenia oraz obszar wejścia. Funkcje oprogramowania do zmiany widoków działały prawidłowo.

Dyrektor Ośrodka zapewnił zgodne z wymogami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2022 r. w sprawie zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach

wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich³⁰ warunki przechowywania zapisu monitoringu. Stosowany w Zakładzie zapis monitoringu był zabezpieczony przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem, a także dostępem osób nieuprawnionych. Nagrania z kamer były zapisywane i przechowywane na dyskach rejestratorów znajdujących się w pomieszczeniu wyposażonym w urządzenie chłodzące (klimatyzator – temperatura w dniu oględzin 18 st. C.) i urządzenia wymiany powietrza. Urządzenia były zabezpieczone przed oddziaływaniem: środków chemicznych, czynników mechanicznych, temperatury i światła. Rejestratory znajdowały się na metalowych półkach.

(akta kontroli str. 448-455, 1179-1183)

1.11. W okresie objętym kontrolą Zakład poniósł wydatki na zakupy inwestycyjne związane z zapewnieniem bezpieczeństwa. Dotyczyły one zakupów systemu monitoringu Zakładu oraz systemu łączności i ochrony personalnej i objęły, zgodnie z planem wydatków Zakładu i Ośrodka, w dziale 755 Wymiar sprawiedliwości, w rozdziale 75513 Zakłady dla nieletnich w § 6060 wydatki na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych:

- a) w 2019 r. zakup zintegrowanego systemu ochrony personalnej na terenie Zakładu za 87,3 tys. zł,
- b) w 2020 r. zakup i montaż systemu monitoringu Zakładu za 193,2 tys. zł.

Ponadto z tego paragrafu w 2022 r. zakupiono samochód dostawczy za 117,0 tys. zł. Szczegółowym badaniem objęto postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego na „Wykonanie, dostawę, montaż i uruchomienie systemu monitoringu wizyjnego w budynku Zakładu”. Postępowania zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami obowiązującego w Zakładzie „Regulaminu udzielania zamówień publicznych o wartości nieprzekraczającej równowartości kwoty 130 tys. złotych”, a środki przeznaczone na sfinansowanie zamówienia zostały ujęte w planie finansowych Zakładu na 2020 r. we właściwym paragrafie klasyfikacji budżetowej.

(akta kontroli str. 456-671, 850-855)

1.12. Budynki i budowle Zakładu i Ośrodka były, w okresie objętym kontrolą poddawane raz w roku kontroli okresowej, o której mowa w art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane³¹, w tym kontrolom okresowym wykonywanym raz na 5 lat. W wyniku powyższych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

W okresie objętym kontrolą Państwowa Straż Pożarna Komenda Powiatowa w Gnieźnie przeprowadziła dwukrotnie³² w Zakładzie czynności kontrolno-rozpoznawcze mające na celu kontrolę przestrzegania przepisów przeciwpożarowych i rozpoznanie możliwości i warunków prowadzenia działań ratowniczych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej (12 lipca 2022 r. przeprowadzono kontrolę sprawdzającą). Stwierdzone uchybienia zostały usunięte.

(akta kontroli str. 672-676, 1155-1178)

1.13. Pracownicy Zakładu oraz Ośrodka pracowali w systemie dwuzmianowym. Dyrektor Zakładu określił w Planach Ochronnych Zakładu i w Planie Ochrony Ośrodka Instrukcje ochronne określające odstępstwa w systemie ochrony Zakładu i Ośrodka. Dotyczyły one możliwości utworzenia dodatkowych posterunków w dodatkowych godzinach zmian.

Liczba pracowników ochrony Zakładu na poszczególnych zmianach w wybranych do kontroli miesiącach³³ odpowiadała wymogom § 105³¹ ust. 1 rozporządzenia w sprawie

³⁰ Dz. U. poz. 2038, dalej: „rozporządzenie w sprawie monitoringu”.

³¹ Dz. U. z 2023, poz. 682, ze zm.

³² 26 września 2019 r., 31 sierpnia 2021 r.

³³ Styczeń i wrzesień 2019 r., 2020 r., 2021 r., 2022 r. oraz styczeń 2023 r.

ZP, a liczba pracowników w ochronie Ośrodka odpowiadała wymogom określonym w § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

(akta kontroli str. 163, 246, 356, 677-685)

1.14. Informacje o zakresie ochrony placówki podane zostały w pkt 1.7 wystąpienia. Dyrektor ZP określił w instrukcji ochronnej Zakładu oraz w instrukcji ochronnej Ośrodka wewnętrzny system łączności dla pracowników wykonujących ochronę oraz pracowników odpowiedzialnych za korzystanie z tych urządzeń spośród pracowników wykonujących ochronę, na który składały się: radiotelefony i wewnętrzna sieć telefonii przewodowej. Za korzystanie z urządzeń systemu łączności odpowiedzialni byli wszyscy pracownicy służby ochrony oraz wszyscy pracownicy Zakładu i Ośrodka będący na służbie. Radiotelefon i pilota antynapadowego pracownik zawsze musiał mieć przy sobie w czasie pełnienia obowiązków służbowych z wychowankami placówki. Za przygotowanie sprzętu łączności wewnętrznej w gotowości do użycia odpowiadał strażnik pełniący służbę w posterunku nr 1.

(akta kontroli str. 150-151, 237, 320, 857-1097)

W okresie objętym kontrolą w Zakładzie oraz Ośrodku prowadzono następującą dokumentację:

Księgę przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich, obejmującą następujące dane: imię i nazwisko strażnika pełniącego służbę, data i czas pełnienia służby, liczbę nieletnich na zmianie, stan zabezpieczeń techniczno-ochronnych, stwierdzone nieprawidłowości przy przejściu zmiany³⁴, fakt kontroli osobistej/pobieżnej wychowanka³⁵, uwagi co do przebiegu służby.

Księgę przebiegu służby nocnej, obejmującą dane wymagane na podstawie § 6 załącznika do rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 9 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

Księgę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbach przejściowych (dla Zakładu) i adaptacyjnych (dla Ośrodka), obejmującą dane wymagane na podstawie § 7 załącznika do rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 10 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

Księgę kontroli wejść i wyjść osób oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających na teren Zakładu i Ośrodka.

Rejestr wydawania kluczy i urządzeń ochrony osobistej, obejmujący; datę, godzinę wydania kluczy, nazwę (symbol) pomieszczenia lub urządzenia, nazwisko i podpis pracownika pobierającego, godzinę zdania, podpis strażnika dyżurnego.

(akta kontroli str. 686-698, 63-72)

Kontroli poddano zapisy w księdze przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunku nr 1 (dyżurka) oraz w księdze przebiegu służby nocnej (od godz. 22 do godz. 6) w miesiącach wrzesień i styczeń okresu objętego kontrolą. Stwierdzono wypełnianie poszczególnych pozycji ksiąg, a w miejscach przeznaczonych na stwierdzone nieprawidłowości przy przejmowaniu zmian, na kontrolę stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz w czasie przebiegu służby (zarówno nocnej jak i dziennej) stwierdzono zapisy o treści; „Bez uwag”. Innych danych do wskazanych ksiąg nie wpisywano.

(akta kontroli str. 686-692)

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że „pracownicy ochrony (strażnicy) zarówno w wewnętrznej, jak i zewnętrznej ochronie placówki pełnili służbę zgodnie z zakresem obowiązków zgodnym z rozporządzeniem w sprawie ZP.

³⁴ Dla Zakładu: stosownie do § 105¹² pkt 6 i § 105¹⁶ pkt 4 rozporządzenia w sprawie ZP.

³⁵ Dla Zakładu: stosownie do § 105¹⁵ pkt 6 rozporządzenia w sprawie ZP.

W trakcie przejścia służby na posterunku w zewnętrznej jak i wewnętrznej ochronie Zakładu sprawdzali i zapoznawali się z dokumentacją, stanem osobowym wychowanków, obiegiem i stanem kluczy, liczbą i stanem zastępczych źródeł światła, stanem indywidualnego wyposażenia pracowników (radiotelefony, piloty antynapadowe), stanem zabezpieczeń techniczno-ochronnych.

Wykonanie powyższych obowiązkowych czynności pracownik ochrony (strażnik) potwierdzał podpisem w księdze przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunku z adnotacją: *stwierdzone nieprawidłowości przy przejściu zmiany – (np. brak uwag), stan zabezpieczeń techniczno-ochronnych - (np. bez uwag).*

W sytuacji stwierdzenia jakichkolwiek nieprawidłowości przy przejściu zmiany i w trakcie pełnienia służby strażnik zobowiązany był do odnotowania tego faktu w księdze przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunku, księdze ewidencji wychowanków umieszczonych w izbach, księdze przebiegu służby nocnej (tu zapisu dokonywał pracownik pedagogiczny).

W czasie przejścia zmiany przez strażnika na posterunku przy izbach przejściowych, izbach izolacyjnych i izbach chorych stwierdzone nieprawidłowości pracownik ochrony był zobowiązany do odnotowania w księgach ewidencji wychowanków umieszczonych w izbach. Również w trakcie zmiany strażnik odnotowywał w księgach ewidencji wychowanków umieszczonych w izbach uwagi i spostrzeżenia oraz kontrole dokonane w trakcie trwania służby.

Dokumentowanie obowiązków strażników w trakcie przejścia i pełnienia zmiany na posterunkach odbywało się w: księdze przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunku, księgach ewidencji wychowanków umieszczonych w izbach, księdze przebiegu służby nocnej, księdze kontroli wejść i wyjść osób oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających, rejestrze wydawania kluczy i urządzeń ochrony osobistej, księdze odwiedzin.

Zakres dokumentowania czynności pracowników ochrony Zakładu i Ośrodka w księgach przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunkach określili dyrektor Ośrodka tworząc wzór i wprowadzając do stosowania ww. księgi.

Sposób dokumentowania wynika z treści zawartych w księgach oraz przyjętych rozwiązań obowiązujących jeszcze w Zakładzie Poprawczym. Minister Sprawiedliwości w rozporządzeniach w sprawie ZP i w sprawie funkcjonowania ZP określił, że w ośrodku i zakładzie do księgi przebiegu zmiany na stanowisku kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu placówki oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających wpisuje się jedynie stwierdzone nieprawidłowości przy przejściu zmiany oraz odnotowywało się fakt dokonania kontroli pobieżnej lub osobistej nieletniego w zakładzie.

O konieczności dokonywania innych adnotacji w rozporządzeniach nie wspomina się. W rozporządzeniach nie określono również wzoru i sposobu prowadzenia księgi przebiegu zmiany na posterunkach utworzonych w placówce. Obowiązujące w Zakładzie i Ośrodku dokumenty powstały w placówce.

Nadzór nad pracownikami ochrony (strażnikami) oraz wykonywaniem przez nich obowiązków w Zakładzie zgodnie z planem ochronnym sprawował wyznaczony pismem do akt osobowych pracownik ochrony.

Pracownikowi temu podlegali pozostali pracownicy ochrony Zakładu. Za bezpośrednią realizację planu ochronnego odpowiadał kierownik internatu. Wszyscy pracownicy ochrony (strażnicy) podlegali bezpośrednio dyrektorowi zakładu, który nadzorował ich pracę w formie bezpośrednich lustracji i obserwacji pełnionych przez pracowników ochrony (strażników). Codziennie strażnik dyżurny zgłaszał dyrektorowi meldunek odnośnie do sytuacji związanej z bezpieczeństwem Zakładu i Ośrodka.

Wyznaczony przez dyrektora Zakładu koordynator ochrony ośrodka, który zgodnie z zakresem obowiązków sprawował nadzór nad podległymi mu pracownikami

ochrony (strażnikami) lustrując poprawność pełnienia przez ww. służb zgodnie z ustalonym przez siebie grafikiem pracy. Koordynator dokonywał nadzoru nad podległymi mu pracownikami ochrony w formie obserwacji pełnionej przez nich służby oraz wglądu do dokumentacji na stanowiskach.

Kierownik internatu zobowiązany został przez dyrektora Zakładu i Ośrodka do nadzoru i kontrolowania pełnienia służby nocnej również przez pracowników ochrony (strażników). Kierownik w formie pisemnych sprawozdań, z minimum 4 losowo wybranych służb nocnych w miesiącu, informował dyrektora o zgodności zapisów w księdze przebiegu służby nocnej z częstotliwością dokonania kontroli wewnętrznej i zewnętrznej placówki przez pracowników ochrony w trakcie nocy. W formie sprawozdań kierownik informował dyrektora o pojawiających się nieprawidłowościach w trakcie przebiegu służby nocnej również w odniesieniu do pracowników ochrony”.

(akta kontroli str. 697-701, 1149)

Do ksiąg przebiegu zmiany i rozmieszczenia nieletnich na posterunku nr 1 wpisywano informacje o fakcie przeprowadzenia kontroli pobieżnej/osobistej nieletnich przybyłych do Zakładu. W jednym przypadku nieletniego przybyłego do Ośrodka 11 stycznia 2023 r. nie odnotowano tego faktu, co opisano także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 686-692)

Księgę przebiegu służby nocnej w Ośrodku założono 14 października 2023 r.

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że „księga ta została założona w dniu przybycia do Ośrodka pierwszego wychowanka. Do tego czasu od 01.09.2022 kontrolę wokół terenu Ośrodka przeprowadzaną w trakcie służby nocnej pracownicy ochrony odnotowywali w księdze przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na stanowisku nr 1”.

(akta kontroli str. 695, 700)

1.15. W związku z ogłoszonym stanem zagrożenia epidemicznego Dyrektor Zakładu zarządził od 11 marca 2020 r. do odwołania wstrzymanie odwiedzin wychowanków, udzielania wychowankom przepustek i urlopów, wyjścia wychowanków do pracy poza Zakład. 13 marca 2020 r. zorganizowano szkolenie dla wszystkich pracowników zakładu na temat zakażenia koronawirusem, a 16 marca 2020 r. Dyrektor polecił pracownikom administracji wykonywanie na okres do odwołania pracy określonej w umowie o pracę, poza miejscem jej stałego wykonywania w formie pracy zdalnej (odwołane z dniem 20 kwietnia). Poza obowiązkiem funkcjonowania w ogólnie określonych normach reżimu sanitarnego (dezynfekcja, dystans, maseczka, ograniczanie kontaktów, pomiar temperatury) Dyrektor Zakładu wprowadził także do stosowania na terenie Zakładu Procedury bezpieczeństwa w zakresie pandemii, dotyczące postępowania w sprawach m.in.; wejścia na teren Zakładu i postępowania w przypadku podejrzenia zagrożenia bezpieczeństwa biologicznego, w przypadku podejrzenia zarażenia osób przebywających na terenie Zakładu, organizacji pracy na czas odbywania kwarantanny pracowników Zakładu.

W okresie objętym kontrolą odnotowano cztery przypadki podejrzenia zakażenia wirusem Sars-CoV-2 (wszystkie w Zakładzie) i żadnego potwierdzonego przypadku. Wśród pracowników podejrzenia zakażenia stwierdzono w 18 przypadkach, a potwierdzono w ośmiu.

(akta kontroli str. 702-729)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Instrukcja ochronna Zakładu z 2018 r. nie zawierała załącznika w postaci opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, o którym mowa w § 105⁷ ust. 4 pkt 4 rozporządzenia w sprawie ZP.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka „system elektronicznej kontroli dostępu został zainstalowany w zakładzie w 2008 roku. Plan Ochronny Zakład Poprawczego w Witkowie z 2018 (10.10.2018 r.) opracowany został na podstawie wcześniejszego planu, w którym zabrakło opisu działającego w placówce zabezpieczenia elektronicznego systemu kontroli dostępu. Dopiero w sprawozdaniu z wizytacji w 2021 roku przeprowadzonej przez pracowników MS zwrócono uwagę na brak opisu zabezpieczenia i wydano zalecenie nr 26: *Dołączyć do instrukcji ochronnej dokumenty opisujące funkcjonowanie w Zakładzie Poprawczym w Witkowie zabezpieczenia elektronicznego (karty wstępu), zgodnie z §105⁷ ust. 4 pkt 4 rozporządzenia w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.* Zalecenie zostało zrealizowane i w nowym Planie Ochronnym Zakładu Poprawczego w Witkowie z 25 kwietnia 2022 roku w instrukcji ochronnej dodano pkt IX z opisem zabezpieczenia elektronicznego systemu kontroli dostępu.

(akta kontroli str. 148-193, 842)

Wobec wyeliminowania wyżej opisanej nieprawidłowości w okresie objętym kontrolą, NIK nie formułuje w tej sprawie wniosku pokontrolnego.

2. Dyrektor Zakładu, nie wyznaczył pracownika, o którym mowa w § 105⁷ rozporządzenia w sprawie ZP, odpowiedzialnego bezpośrednio realizację planu ochronnego Zakładu z 2018 r.

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że zgodnie z planem ochronnym zakładu z 10 października 2018 r. wyznaczony był pracownik, któremu powierzono kierowanie ochroną zakładu i który brał udział w opracowaniu planu ochrony. Za realizację planu bezpośrednio odpowiadał dyrektor Zakładu. W trakcie wizytacji w 2021 r. zwrócono uwagę na kwestię wyznaczenia pracownika odpowiedzialnego za bezpośrednią realizację planu ochrony zakładu. W wyniku zalecenia powizytacyjnego nr 25, dyrektor Zakładu Poprawczego w Witkowie wyznaczył kierownika internatu jako pracownika odpowiedzialnego za bezpośrednią realizację planu ochrony. Zapis o wyznaczeniu kierownika internatu znalazł się w Planie Ochronnym i aktach osobowych kierownika internatu.

(akta kontroli str. 148-193, 843)

Wobec wyeliminowania wyżej opisanej nieprawidłowości w okresie objętym kontrolą, NIK nie formułuje w tej sprawie wniosku pokontrolnego.

3. W przypadku jednego nieletniego, przybyłego do Ośrodka 11 stycznia 2023 r., nie odnotowano w książce przebiegu zmiany i rozmieszczenia nieletnich w Ośrodku faktu przeprowadzenia kontroli pobieżnej tego nieletniego, do czego zobowiązywały postanowienia Planu ochronnego Ośrodka.

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że brak tego wpisu ustalonego w dokumentacji Ośrodka przez dyrektora placówki w książce przebiegu zmiany oraz rozmieszczenia nieletnich na posterunku nr 1 nie zostało wychwycone w trakcie nadzoru sprawowanego przez koordynatora ochrony Ośrodka. Strażnik pełniący służbę na stanowisku nr 1 w ww. dniu po doprowadzeniu do ośrodka nieletniego wykonał kontrolę osobistą, sporządził protokół kontroli osobistej nieletniego na obowiązującym druku, nie odnotował jednak tego faktu w książce zmiany zgodnie z ustaloną i przyjętą w Ośrodku zasadą.

(akta kontroli str. 688, 701)

4. Postanowienia § 77 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP stanowiły, że dyrektor zakładu winien niezwłocznie zawiadomić prezesa sądu okręgowego w razie zaistnienia wydarzeń określonych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia

bezpieczeństwa tych placówek³⁶. Jednym ze zdarzeń wymienionych w tym rozporządzeniu była ucieczka wychowanków

Po ucieczce wychowanka ze Szpitala³⁷ Dyrektor Zakładu nie zawiadomił o tym zdarzeniu Prezesa Sądu Okręgowego sprawującego nadzór nad Zakładem, gdyż jak podał w złożonym wyjaśnieniu „dyrektor zakładu miał obowiązek niezwłocznego zawiadomienia prezesa sądu okręgowego tylko w razie zaistnienia wydarzeń określonych w § 2 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek”. Zdaniem dyrektora: „tylko w przypadkach, gdy ucieczka nieletnich doprowadziłaby do wystąpienia ww. zagrożeń dla bezpieczeństwa Zakładu dyrektor miał obowiązek powiadamiać o tym fakcie prezesa sądu okręgowego i nie zachodziły tu przesłanki określone w § 2 ww. rozporządzenia w związku z § 77 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP”.

(akta kontroli str. 113-122, 1148)

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że w § 77 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP prawodawca, ustalając katalog zdarzeń wymagających zawiadomienia prezesa sądu okręgowego, odwołał się do rodzaju zdarzeń określonych w § 2 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. Przepis ten odwołuje się do wypadków „stwierdzenia w zakładzie zagrożenia życia lub zdrowia, ograniczenia wolności osobistej osób lub niszczenia mienia w znacznych rozmiarach” jednocześnie formułując otwarty (niewyczerpujący) katalog przykładowych pięciu z takich zdarzeń – wśród nich „ucieczkę wychowanków”. W przypadku zaistnienia takiego zdarzenia nie było zatem konieczne ocenianie jego wpływu na bezpieczeństwo Zakładu, skoro zdecydował o tym prawodawca. W konsekwencji, należało o ucieczce wychowanka powiadomić prezesa sądu okręgowego.

Wobec uchylenia z dniem 1 września 2022 r. wskazanych wyżej przepisów, NIK nie formułuje w tej sprawie wniosku pokontrolnego.

OCENA CZĄSTKOWA

Ochronę zewnętrzną jak i wewnętrzną Zakładu oraz system ochrony Ośrodka zorganizowano w sposób prawidłowy. Obowiązujący system ochrony dostosowany był do typu placówki. Opracowano wymagane w tym zakresie dokumenty, niezawierające jednak jednego z wymaganych załączników do Instrukcji Ochronnej Zakładu z 2018 r.

Zapewniono prawidłową obsadę zmian posterunków oraz stosowano adekwatne do wymogów zabezpieczenia techniczno–ochronne, niemniej jednak dyrektor Zakładu nie wyznaczył pracownika, o którym mowa w § 105⁷ rozporządzenia w sprawie ZP, odpowiedzialnego bezpośrednio realizację planu ochronnego Zakładu z 2018 r.

Wykorzystywany w tych placówkach monitoring wizyjny był sprawny, obraz czytelny i wyraźny, a zapisy z monitoringu przechowywane były zarówno w warunkach jak i przez okresy wymagane rozporządzeniem w sprawie monitoringu i ustawą o wspieraniu i resocjalizacji. W sposób odpowiedni dokumentowano zarówno wydarzenia nadzwyczajne jak i zastosowanie środków przymusu bezpośredniego. Powiadamianie Ministra Sprawiedliwości o zaistniałych wydarzeniach następowało niezwłocznie. Jednakże o ucieczce wychowanka podczas pobytu poza Zakładem nie powiadomiono Prezesa Sądu Okręgowego sprawującego nadzór nad Zakładem. Stwierdzono także pojedynczy przypadek nieodnotowania w książce przebiegu zmiany i rozmieszczenia nieletnich w Ośrodku faktu przeprowadzenia kontroli pobieżnej jednego z wychowanków.

Zarówno Zakład jak i Ośrodek dysponowały odpowiednio wyposażonymi izbami adaptacyjnymi. Zarówno stosowane przesłanki do umieszczenia w nich nieletnich,

³⁶ Dz. U. Nr 112, poz. 1205).

³⁷ 27 stycznia 2022 r., doprowadzony do Zakładu 4 marca 2022 r.

czas pobytu w nich nieletnich jak i sposób jego dokumentowania nie budziły zastrzeżeń. Pracownicy ochrony wywiązywali się z nałożonych na nich obowiązków. Wydatki związane z bezpieczeństwem i ochroną obu placówek zostały poniesione zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami należytego zarządzania finansami publicznymi, a środki przeznaczone na ich sfinansowanie ujęte były w planach finansowych w prawidłowych podziałkach klasyfikacji budżetowej. Obiekty budowlane Zakładu i Ośrodka były poddawane obowiązkowym kontrolom w wymaganych terminach.

Stwierdzone nieprawidłowości nie miały wpływu na ocenę działalności w tym obszarze.

OBSZAR

2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Opis stanu faktycznego

2.1. Zakład działał na podstawie rocznych planów pracy resocjalizacyjno-rewalidacyjnej³⁸ o których mowa w określonym w § 12 ust. 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie ZP, a Ośrodek działał na podstawie planu pracy resocjalizacyjno-rewalidacyjnej³⁹ o którym mowa w § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Plany zostały opracowane we współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze⁴⁰ i były corocznie opiniowane przez odpowiednio Radę Zakładu i Radę Ośrodka. Plany zawierały wszystkie elementy o których mowa w ww. przepisach.

(akta kontroli str. 730-731)

2.2. Pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla wychowanków i wsparcia dla rodzin nieletnich udzielał w Zakładzie Zespół Diagnostyczno-Korekcyjny, a w Ośrodku Zespół Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej. W skład obu zespołów wchodził; psycholog⁴¹ oraz dwoje pedagogów.

Organizację i funkcjonowanie Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego określał Regulamin Zakładu. Organizację i funkcjonowanie Zespołu Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej określał Regulamin Ośrodka.

Zespoły dokumentowały pracę w formie indywidualnych dzienników pracy, dzienników zajęć specjalistycznych oraz indywidualnych teczek osobowych wychowanków.

(akta kontroli str. 1110-1111, 1139-1140)

Psycholog Zakładu i Ośrodka posiadała dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich w zakresie psychologii klinicznej, pedagodzy posiadali dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich w zakresie pedagogiki w specjalności opiekuńczej, oraz dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich na kierunku pedagogika w zakresie pedagogiki specjalnej. W okresie objętym kontrolą w placówce zatrudniano w wymiarze 1/3 etatu⁴² lekarza posiadającego specjalizację w dziedzinie psychiatrii.

Liczba wychowanków przypadająca na każdego z tych specjalistów wynosiła w okresie objętym kontrolą odpowiednio: trzech w 2019 r., dwóch w 2020 r. i w 2021 r., 1,6 w 2022 r.

W budynku internatu Ośrodka znajdowały się dwa pomieszczenia do udzielania pomocy i zajęć psychologiczno-pedagogicznych, zapewniające odpowiednie warunki do prowadzenia zajęć i terapii.

³⁸ Za lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022.

³⁹ Na rok szkolny 2022/2023.

⁴⁰ Dyrektor, kierownik szkół, kierownik internatu,

⁴¹ Zatrudniony w pełnym wymiarze czasu

⁴² Na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

Psycholog i pedagogzy oraz lekarz psychiatra udzielający wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej posiadali wymagane kwalifikacje, a w placówce zapewniono odpowiednie warunki lokalowe do realizowania zadań w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

(akta kontroli str. 732-781, 782-791, 1221-1224)

W wybranych do szczegółowej kontroli miesiącach⁴³ funkcjonowania Zakładu w latach 2019 – 2020 najwięcej wykonano zajęć o charakterze psychologiczno-terapeutycznym tj. od 76 do 101 oraz zajęć psychoedukacyjnych tj. od 13 do 23. W latach 2021 i 2022 zajęć takich przeprowadzono odpowiednio: od 63 do 125 i od 29 do 40.

W wybranych do szczegółowej kontroli miesiącach grudzień 2022 r. i styczeń 2023 r., najwięcej wykonywano zadań w obszarach funkcjonowania Ośrodka⁴⁴: wychowanie, opieka, edukacja i oddziaływanie terapeutyczne (odpowiednio 41 i 64 godzin zajęć), wśród których najczęściej stosowaną formą były indywidualne rozmowy z wychowankami (19 i 38) oraz wspomaganie intelektualnego rozwoju poprzez zajęcia indywidualne i rewalidację (odpowiednio 15 i 6 godzin zajęć).

(akta kontroli str. 792-794)

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że zarówno w Zakładzie jak i Ośrodku nie było konieczności opracowania odrębnych zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zasadą przyjętą w placówce było to, że wychowankowie dysponują możliwością korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej codziennie, praktycznie w każdej chwili w dowolnie potrzebnym i wybranym przez siebie czasie. (opracowany jest harmonogram pracy członków zespołu i jest on ogólnie dostępny). Specjaliści z Zespołów pracowali z wychowankami i na ich rzecz od poniedziałku do niedzieli, w tym również w święta w ramach obowiązkowego wymiaru godzin zajęć. Należy zaznaczyć, że nieletni, który trafił do Zakładu lub Ośrodka był informowany tak przez dyrektora, jak i członków Zespołu (psycholog, pedagogzy) o zasadach i możliwościach korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Informacja o możliwości otrzymania pomocy znajduje się również w broszurce, którą otrzymują wszyscy nowo doprowadzeni wychowankowie.

Każdy z członków zespołu (pedagog, psycholog) na bieżąco prowadzi dokumentację w postaci: obowiązkowych dzienników zajęć (pracy), gdzie zapisywane są daty i nazwiska wychowanków korzystających z pomocy, oraz inne czynności podejmowane w związku z bezpośrednią pracą z wychowankami, arkuszy gdzie odnotowane są istotne wnioski, hipotezy, analizy i opisy niezbędne do kontynuowania pracy z wychowankiem.

(akta kontroli str. 843)

2.3. Na podstawie badania próby dokumentacji pięciu wychowanków Zakładu, którzy w okresie objętym kontrolą przebywali w nim najdłużej i których akta znajdowały się w Ośrodku ustalono, że dla każdego wychowanka Zakładu opracowano indywidualną diagnozę oraz IPR, o których mowa w § 59 rozporządzenia w sprawie ZP. Plany te opracowywały, z udziałem wychowanka, wychowawców i nauczycieli, pedagog i psycholog zatrudnione w Zakładzie. Nie wystąpiły przypadki odmowy współdziałania przez nieletniego przy ich opracowywaniu. Zawartość planów obejmowała dane określone w § 59 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ZP. Plany te były kwartalnie modyfikowane wraz z przebiegiem resocjalizacji wychowanków. Wychowankowie uczestniczyli w przewidzianych dla nich rodzajach i formach oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych, a czas uczestnictwa w nich odpowiadał czasowi pobytu w Zakładzie. Wychowankowie uczestniczyli

⁴³ Czerwiec i grudzień z lat objętych kontrolą; 2019 r., 2020 r., 2021 r. 2022 r.

⁴⁴ O których mowa w § 10 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

w przewidzianych dla nich formach nauczania i kształcenia zawodowego (patrz pkt. 2.4.), a Zakład podejmował współpracę z rodzinami (opiekunami) wychowanków w celu doprowadzenia do ich integracji społecznej i usamodzielnienia się.

Dyrektor Zakładu w wewnętrznych uregulowaniach proceduralnych⁴⁵ określił termin opracowania IPR wychowanka na „pierwszych 6 tygodni pobytu wychowanka w placówce”. Plany te opracowywano w terminach: 23, 32, 34, 45, 61 dni od przyjęcia wychowanka do Zakładu. Opracowanie IPR po upływie sześciu tygodni od przyjęcia wychowanka do placówki opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W Ośrodku dla każdego wychowanka opracowano indywidualną diagnozę oraz Plany Oddziaływań Wychowawczych, Resocjalizacyjnych i Terapeutycznych. Plany te opracowywały, z udziałem wychowanka, wychowawców i nauczycieli, pedagog i psycholog zatrudnione w Ośrodku. Zawartość planów obejmowała dane określone w § 24 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych⁴⁶.

Dyrektor Ośrodka w wewnętrznych uregulowaniach proceduralnych⁴⁷ określił termin opracowania IPOWRiT wychowanka na „pierwszych 6 tygodni pobytu wychowanka w placówce”. Plany te opracowywano w terminach: 40, 41, 49, 62, 70 dni od przyjęcia wychowanka do Ośrodka. Opracowanie IPOWRiT po upływie sześciu tygodni od przyjęcia wychowanka do placówki opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 797-808, 849, 1253-1255, 1265-1267)

2.4. Zakład i Ośrodek wywiązywały się z obowiązku informowania listownie rodziców (opiekunów) wychowanków o postępach w resocjalizacji wychowanków w terminach określonych w § 60 rozporządzenia w sprawie ZP oraz w § 25 rozporządzenia w sprawie pobytu w OOW.

(akta kontroli str. 797-808)

2.5. W trakcie resocjalizacji umożliwiono wychowankom kształcenie podstawowe i zawodowe w zawodach ślusarz, murarz-tylnik, a także udział w zajęciach o charakterze kulturalnym, oświatowym, sportowym i rekreacyjnym.

Liczebność grup wychowawczych, oddziałów szkolnych i warsztatowych do których przypisani byli wychowankowie Zakładu oraz Ośrodka odpowiadały wymogom określonym § 8 rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 8 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

Zarówno w Zakładzie jak i w Ośrodku wychowankom umożliwiono udział w różnorodnych zajęciach o charakterze kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym. Należały do nich m.in., wyjazdy do kina w ramach zajęć edukacyjnych, wycieczki krajoznawcze, zajęcia hipoterapeutyczne, udział w rozgrywkach witkowskiej ligi piłki halowej oraz witkowskich finałach WOŚP.

Wychowankowie Zakładu brali też udział w wolontariacie we współpracy ze Stowarzyszeniem „W stronę słońca” jako opiekunowie zarówno koni podczas hipoterapii jak i podopiecznych stowarzyszenia. Wychowankowie Ośrodka w ograniczonym zakresie brali udziału w ww. formach zajęć z uwagi na zbyt krótki okres pobytu oraz toczące się wobec niektórych spośród nich postępowania sądowe - poza podstawowymi formami pracy resocjalizacyjnej wzięli udział w spotkaniu profilaktycznym z członkami wspólnoty AA i meczu piłki nożnej z uczniami Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Gnieźnie.

(akta kontroli str. 796, 797-808)

⁴⁵ Procedura Br 28 Instrukcja prowadzenia dokumentacji pobytu wychowanka w Zakładzie.

⁴⁶ Dz. U. poz. 1890, zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie pobytu” w OOW.

⁴⁷ Procedura Br 27 Instrukcja prowadzenia dokumentacji pobytu wychowanka w Ośrodku.

2.6. W latach szkolnych: 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, liczba nagród udzielonych nieletnim umieszczonym w Zakładzie wyniosła odpowiednio: 269, 258 i 291, a liczba zastosowanych środków dyscyplinarnych: 53, 37, 55.

W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 do najczęściej udzielanych nagród należały: nagroda rzeczowa lub pieniężna (odpowiednio: 79, 97 i 80 przypadków) oraz podwyższenie kieszonkowego na okres do trzech miesięcy do wysokości 4,5% kwoty bazowej (odpowiednio: 61, 55 i 72 przypadki), natomiast najczęściej stosowanymi środkami dyscyplinarnymi były: nagana (odpowiednio: 22, 20 i 26 przypadków) oraz upomnienie (odpowiednio: 10, sześć i 13 przypadków).

Prawidłowość przyznawania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych w Zakładzie i Ośrodku zbadano na podstawie próby dokumentacji pięciu wychowanków Zakładu i pięciu wychowanków Ośrodka. Próba objęła łącznie 240 nagród oraz 51 zastosowanych środków dyscyplinarnych. W sporządzonych na piśmie decyzjach o udzieleniu nagród, znajdujących się w aktach osobowych wychowanków Zakładu i Ośrodka, wskazano przyczyny ich udzielenia, zgodnie z art. 95cb ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁴⁸ oraz w art. 197 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Środki dyscyplinarne stosowano niezwłocznie po niewykonaniu przez wychowanków obowiązków określonych w ww. ustawach. Stosowano jeden środek dyscyplinarny za jedno przewinienie. Przed zastosowaniem środka dyrektor Zakładu i Ośrodka wysłuchiwał nieletniego i sporządzał notatkę oraz zasięgał opinii Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego i Zespołu Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej. Dokumentacja dotycząca przyznanych nagród i zastosowanych środków dyscyplinarnych przechowywana w aktach osobowych nieletniego była spójna z zapisami w księdze ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych Zakładu i Ośrodka. W sporządzonych na piśmie decyzjach dotyczących zastosowania środków dyscyplinarnych w Ośrodku, znajdujących się w aktach osobowych wychowanka i podanych mu do wiadomości, wskazano przyczynę zastosowania środka, z art. 202 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz pouczono o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad Ośrodkiem.

W 41 decyzjach wydanych przed lutym 2022 r.⁴⁹ dotyczących zastosowania środków dyscyplinarnych w Zakładzie, z próby objętej kontrolą, nie podano takich informacji, o czym także w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 809-838)

2.7. Informacje na temat indywidualnych potrzeb wychowanków po ich zwolnieniu z Zakładu gromadzono w oparciu o przeprowadzone z nieletnimi rozmowy bezpośrednie, obserwacje przebiegu ich pobytu w Zakładzie oraz w ramach kontaktów z rodziną lub opiekunami prawnymi naszych wychowanków. Informacje te gromadzono na podstawie rozmowy wstępnej z wychowankiem nowoprzyjętym⁵⁰, w wyniku kontaktów z rodzinami/opiekunami wychowanków⁵¹, w informacjach zawartych w IPR wychowanków i ich modyfikacjach oraz informacjach zawartych w Indywidualnych Planach Usamodzielnienia wychowanków.

(akta kontroli str. 844-845)

Spośród pięciu wychowanków Zakładu, którzy zostali objęci szczegółowym badaniem, dwóch wychowanków przyjętych do Zakładu po ukończeniu 18 roku życia zostało zwolnionych w związku z ukończeniem przez nich 21 roku życia, dwóch zostało zwolnionych warunkowo, a jeden został skreślony z ewidencji w związku z niepowrotem z urlopu.

⁴⁸ Dz. U. z 2018, poz. 969.

⁴⁹ tj. przed wizytacją z Ministerstwa Sprawiedliwości.

⁵⁰ Źródło: akta wychowanka.

⁵¹ Zapisy w dziennikach pracy i arkuszach spostrzeżeń o wychowanku.

Spośród tej grupy pięciu wychowanków, czterech zostało przyjętych do Zakładu po ukończeniu 18 r. życia, a jeden na osiem miesięcy przed ukończeniem tego wieku. Zakład przekazał właściwemu kierownikowi PCPR informacje o osiągnięciu przez niego pełnoletności w terminie określonym w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie⁵².

(akta kontroli str. 839, 844-845)

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że wszyscy wychowankowie zwalniani z Zakładu, ujęci w badanej próbie, mieli dobre warunki rodzinne, bytowe i mogli liczyć na pomoc najbliższych (rodziny) i nie wystąpiła potrzeba zastosowania w odniesieniu do nich pomocy o której mowa w § 81 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 845-846)

2.8. Łączne wydatki na funkcjonowanie Zakładu i Ośrodka w okresie objętym kontrolą kształtowały się następująco; w roku 2019 w wys. 4 952,0 tys. zł, w 2020 r. w wys. 5 117,0 tys. zł, w roku 2021 w wys. 4 886,0 tys. zł oraz w roku 2022 w wys. 5 358,0 tys. zł.

Największy udział w wydatkach ogółem w ww. okresie miały wydatki w rozdziale 80144 Inne formy kształcenia osobno niewymienione, które wynosiły odpowiednio; 2 950,0 tys. zł (59,6% wydatków ogółem), 3 074,0 tys. zł (59,4%), 3 007,0 tys. zł (61,5%), oraz 3 009,0 tys. zł (56,2%). Wydatki w rozdziale 75513 Zakłady dla nieletnich wynosiły odpowiednio; 1 993,0 tys. zł (40,2%), 2 097,0 tys. zł (40,5%), 1 874,0 tys. zł (38,4%) oraz 2 344,0 tys. zł (43,7%).

Najwyższe wydatki ogółem poniesiono w paragrafach:

401 – wynagrodzenia osobowe pracowników w wysokości łącznej od 3 197,0 tys. zł (64,6 % ogółu wydatków w roku 2019 do 3 536,0 tys. zł (66,0 %) w roku 2022.

426 – zakup energii, od 175,0 tys. zł (3,6%) w 2021 r. do 218,0 tys. zł (4,4) w 2019 r.

412 – zakup materiałów i wyposażenia, od 61,0 tys. zł (1,2%) w 2021 r. do 109,0 tys. zł (4,4%) w 2019 r.

606 – wydatki na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych, od 87,0 tys. zł (1,8%) w 2019 r. do 188,0 tys. zł (3,6%) w 2020 r. W 2021 r. wydatków w tym paragrafie nie poniesiono.

W § 427 – zakup usług remontowych – w wys. od 9,0 tys. zł w (0,2%) w 20121 r. do 21,0 tys. zł w 2019 r.

Średnie koszty utrzymania wychowanków Zakładzie wynosiły od 40,9 tys. zł w 2019 r., 56,6 tys. zł w 2020 r. oraz w wys. 57,3 tys. zł w 2021 r.

(akta kontroli str. 850-853)

2.9. Liczba ogółem (w etatach) pracowników Zakładu w okresie objętym kontrolą kształtowała się na poziomie od 44,65⁵³ do 47,76⁵⁴. Liczba pracowników ochrony w tym okresie wynosiła od 10⁵⁵ do 12⁵⁶, a liczba pozostałych pracowników wahała się od 12,33 do 13,08. Liczba pracowników pedagogicznych wynosiła od 19,07 do 22,18. Psychologów i pedagogów przez cały okres objęty kontrolą pracowało na pełnym etacie trzech.

Liczba ogółem (w etatach) pracowników Ośrodka w okresie od powstania do czasu rozpoczęcia kontroli w jednostce⁵⁷ wynosiła od 45,66 do 44,55, w tym pracowników ochrony 11, a pozostałych pracowników 12,33. Pracowników pedagogicznych w tym

⁵² Dz. U. poz. 954, zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie usamodzielnienia”.

⁵³ W połowie 2021 r.

⁵⁴ W połowie 2019 r.

⁵⁵ Wg stanu na dzień 2019 r.

⁵⁶ Wg stanu na dzień 30 czerwca 2022 r.

⁵⁷ 25 stycznia 2023 r.

okresie było od 19,33 do 18,22, a liczba psychologów i pedagogów pozostała na niezmiennym poziomie 3 osób.

(akta kontroli str. 854)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W stosunku do czterech wychowanków przebywających w Zakładzie w latach 2019-2022 (do marca) w sporządzonych na piśmie 41 decyzjach⁵⁸ o zastosowaniu środków dyscyplinarnych, znajdujących się w ich aktach osobowych i podanych im do wiadomości, dla czterech wychowanków wskazano przyczynę zastosowania środka zgodnie z art. 95ce § 6 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁵⁹, lecz nie odnotowano pouczenia ich o prawie do złożenia skargi do sądziego rodzinnego sprawującego nadzór nad Zakładem.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka, wychowanek w trakcie rozmowy wyjaśniającej odnośnie do przyczyn złożenia wniosku o zastosowanie środka dyscyplinarnego w chwili podjęcia decyzji przez dyrektora był zawsze informowany o możliwości złożenia skargi do sądziego rodzinnego sprawującego nadzór nad Zakładem. Druk środka dyscyplinarnego obowiązujący przez wiele lat w ZP Witkowo został opracowany przez Okręgowy Zespół Nadzoru Pedagogicznego w Poznaniu i nie zawierał pisemnej informacji odnośnie do pouczenia wychowanka.

W trakcie wizytacji w 2021 wizytator DSRiN MS zalecił uaktualnienie obowiązującej Procedury nr 25 oraz druku z decyzją dyrektora o zastosowanie środka dyscyplinarnego. Podjęto działania naprawcze wprowadzając aneks do procedury oraz zmieniając odpowiednio druk środka dyscyplinarnego. Od tego czasu w Zakładzie obowiązywał druk środka dyscyplinarnego zawierający pisemne pouczenie nieletniego.

(akta kontroli str. 816-838, 843-844)

Wobec wyeliminowania wyżej opisanej nieprawidłowości w okresie objętym kontrolą, NIK nie formułuje w tej sprawie wniosku pokontrolnego.

2. Na podstawie próby dokumentacji dotyczącej pięciu wychowanków Zakładu ustalono, iż Indywidualne Plany Resocjalizacji, o których mowa w § 59 rozporządzenia w sprawie ZP dla dwóch wychowanków opracowywano w terminach przekraczających sześć tygodni od dnia przyjęcia wychowanka do Zakładu, tj. po 45 i 61 dniach. Stwierdzono także na podstawie próby dokumentacji pięciu wychowanków Ośrodka, iż Plany Oddziaływań Wychowawczych, Resocjalizacyjnych i Terapeutycznych dla trzech wychowanków objętych próbą, opracowywano w terminach przekraczających sześć tygodni od przyjęcia wychowanka do Ośrodka: tj. po 49, 62, 70 dniach.

(akta kontroli str. 797-808, 849)

Dyrektor Ośrodka podał w złożonym wyjaśnieniu, że na czas opracowania IPR lub IPOWRiT wpływała konieczność pozyskania pełnej dokumentacji z placówek, w których przebywali wychowankowie Zakładu i Ośrodka. Często zostają doprowadzeni nieletni jedynie z postanowieniem sądu, skierowaniem z Ministerstwa Sprawiedliwości oraz z bardzo szczątkową dokumentacją osobopoznawczą i szkolną. Pozyskanie dokumentacji wymaga niejednokrotnie dłuższego czasu. Zostaje ona uzupełniana w okresie późniejszym.

Do sporządzenia ww. dokumentów konieczna jest dogłębna obserwacja wychowanków we wszystkich działach zakładu podczas zajęć grupowych i indywidualnych, nawiązanie kontaktów z rodzinami/opiekunami wychowanków,

⁵⁸ Wydanych przed lutym 2022 r. tj. przed wizytacją z Ministerstwa Sprawiedliwości.

⁵⁹ Dz. U. z 2018 r., poz. 969.

natomiast, po umieszczeniu wychowanka w Ośrodku powstaje dla niego najpierw plan adaptacyjny, a dopiero później IPOWRiT.

Dyrektor Ośrodka wskazał także, iż termin opracowania zarówno IPR, jak i IPOWRiT nie był i nie jest określony w stosownych aktach prawnych. Programy te zgodnie z przepisami (rozporządzenia MS) modyfikowało się i modyfikuje wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji nieletniego, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy.

Dyrektor podkreślił ponadto, że sytuacje przekroczenia czasu 6 tygodni wynikały zawsze z indywidualnych zaburzeń procesu resocjalizacji podopiecznego. Wśród badanych wychowanków Zakładu w jednym przypadku czas na sporządzenie IPR został wydłużony powyżej 6 tygodni. Był to wychowanek, który przejawiał negatywistyczną postawę wobec dorosłych i proponowanych przez nich działań na rzecz resocjalizacji. Działania wobec niego skupiono więc na motywowaniu go do aktywnego włączenia się w proces opracowywania IPR. Wychowanek powoli (w swoim indywidualnym tempie) zaczynał akceptować sam pobyt w placówce i przez to stawał się coraz bardziej skłonny do nawiązywania współpracy, w związku z powyższym, podjęto decyzję o przedłużeniu terminu utworzenia IPR, ponieważ pojawiła się szansa na aktywne uczestnictwo wychowanka w tym procesie. Wychowanek był przeniesiony do zakładu w Witkowie ze względów wychowawczych, w poprzedniej sprawie miał problemy wychowawcze. Odnośnie do wychowanków, którym termin opracowania IPOWRiT wynosił 70 dni, wpływ na to miał wydłużony proces adaptacji wychowanka do pobytu w Ośrodku, bliskie mu zasady i treści podkulturowe, będące w opozycji wobec proponowanych oddziaływań, niepełna dokumentacja, znacząco utrudniająca zbudowanie IPOWRiT-u w przyjętym terminie.

Dyrektor Ośrodka wyjaśnił ponadto, że w odniesieniu do czasu niezbędnego do opracowania IPOWRiT dla wychowanków Ośrodka przyjęto zasadę wypracowaną przez roboczy zespół specjalistów powołany w trakcie narady dyrektorów placówek resocjalizacyjnych (ZP, SdN, OOW) z Ministrem Sprawiedliwości, Dyrektorem, Naczelnikiem oraz Wizytatorami Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Wydział Nadzoru nad Zakładami dla Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości w Popowie w dniach 14-15.09.2022 roku. Zespoły te powołano do opracowania wzorów dokumentacji do wykorzystania w Ośrodkach. Z opracowanego przez ww. zespół wzoru dokumentu, który otrzymał rekomendację Dyrektora DSRiN MS do stosowania w placówkach, wynika, że czas potrzebny na realizację planu adaptacyjnego w odniesieniu do wychowanka ośrodka wynosi do dwóch miesięcy.

W tym czasie należy podjąć działania w celu opracowania IPOWRiT. W związku z powyższym dla wszystkich wychowanków po przyjęciu ich do Ośrodka opracowano plan adaptacyjny, który mógł być tworzony nawet przez dwa miesiące.

(akta kontroli str. 1146, 1239-1240)

NIK wskazuje, że opracowanie IPR/IPOWRiT, stanowiących podstawowy dokument pracy z wychowankiem powinno nastąpić w jak najkrótszym terminie od przyjęcia wychowanka do placówki. Nieoddalone w czasie zdiagnozowanie potrzeb wychowanka sprzyjałoby prowadzeniu procesu resocjalizacji w sposób zindywidualizowany i objęciu go ukierunkowanymi działaniami w najszybszym możliwym terminie.

3. Na podstawie § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP, w celu przygotowania wychowanka do zwolnienia Zakład, co najmniej 6 miesięcy przed jego zwolnieniem, powinien udzielić wychowankowi informacji dotyczących wyrobienia niezbędnych dokumentów, o przysługującej wychowankowi pomocy w usamodzielnianiu, o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

Zrealizowanie tego obowiązku nie było odnotowywane w dokumentacji indywidualnej wychowanków.

Udzielanie wychowankom informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP odbywało się, jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka, na bieżąco podczas zajęć i rozmów zarówno grupowych jak i indywidualnych, szkoleń i warsztatów dla wychowanków, pracy z wychowankami nad budowaniem Indywidualnych Programów Usamodzielniania oraz w trakcie zajęć grupowych w internacie, wyjazdów do Powiatowego Urzędu Pracy w Gnieźnie. Przygotowanie do samodzielności w ramach zajęć indywidualnych z wychowankami intensyfikowano krótko przed opuszczeniem przez nich zakładu z powodu niepełnosprawności intelektualnej i kłopotów z pamięcią. Informacje te udokumentowano w dziennikach pracy pedagoga.

(akta kontroli str. 844-845, 1239)

NIK wskazuje, że całokształt podejmowanych wobec wychowanków działań – zarówno wychowawczych, psychologiczno-pedagogicznych, resocjalizacyjnych, jak również formalnych powinien być odnotowywany w dokumentacji osobowej wychowanka prowadzonej podczas jego pobytu w placówce. Dokumentacja ta, w przypadku przeniesienia, jest bowiem przekazywana wraz z wychowankiem do innych placówek i z niej, na co także wskazuje Pan Dyrektor, czerpana jest wiedza o wychowanku.

OCENA CZĄSTKOWA

W Zakładzie, jak i w Ośrodku dla każdego wychowanka Zakładu opracowano indywidualną diagnozę psychologiczno-pedagogiczną oraz IPR, a dla wychowanków Ośrodka IPOWRiT. W placówkach tych na bieżąco udzielano pomocy psychologiczno – pedagogicznej, a wychowankowie uczestniczyli w przewidzianych dla nich formach oddziaływań psychologiczno – terapeutycznych. Zarówno Zakład jak i Ośrodek organizowały także szereg zajęć kulturalno-oświatowych i sportowo rekreacyjnych. Zarówno w Zakładzie jak i w Ośrodku umożliwiono wychowankom kształcenie ogólne i zawodowe w odpowiednio zorganizowanych grupach.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły opracowywania IPR i IPOWRiT w terminach przekraczających czas sześciu tygodni od przyjęcia do placówki, wyznaczony w procedurach wewnętrznych Zakładu, a następnie Ośrodka, a także niezamieszczania w dokumentacji dotyczącej zastosowania środka dyscyplinarnego pouczeń wychowanków o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad Zakładem, nieudokumentowania w aktach osobowych wychowanków faktu przekazania im informacji w związku z przygotowaniem ich do zwolnienia z placówki.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag, natomiast - na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań w celu zapewnienia:

1. rzetelnego prowadzenia dokumentacji przez pracowników ochrony,
2. opracowywania Planów Oddziaływań Wychowawczych, Resocjalizacyjnych i Terapeutycznych wychowanków w terminie sześciu tygodni od ich przyjęcia do placówki,
3. dokumentowania w aktach osobowych wychowanków Ośrodka faktu udzielenia informacji służących przygotowaniu ich do zwolnienia z Ośrodka.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, dnia 30 maja 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler
Paweł Szczepaniak
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
z up. Artur Piętas
p.o. Wicedyrektor

.....
podpis

.....
podpis